

ИСПИТИВАЊЕ СТАВОВА ГРАЂАНА ПРИЈЕПОЉА О ПОЈЕДИНИМ АСПЕКТИМА ПРИПРЕМЉЕНОСТИ ЗА ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ ИЗАЗВАНЕ ПОЖАРИМА

Марина Филиповић*

Универзитет у Београду, Факултет безбедности

У раду су изнети резултати испитивања утицаја одређених фактора на ставове грађана Пријепоља о појединим аспектима припремљености за реаговање приликом пожара. Циљ истраживања представља научна дескрипција утицаја одређених фактора на ставове грађана у вези припремљености за реаговање приликом пожара. У процесу спровођења анкетирања коришћено је више етапно случајно узорковање у оквиру којег су најпре методом случајног избора одабрани делови локалне заједнице, затим улице у тим деловима и спроведено истраживање у свакој трећој кући са леве стране. Том приликом, анкетирано је око 250 испитаника. Резултати истраживања показују да од 36.9% испитаника поседује, док много више испитаника, 62,4 не поседује апарат за гашење пожара. Надаље, утврђено је да 72% зна правилно да употреби апарат и да 24% испитаника поседује претходно искуство са коришћењем хидрантске мреже. Само истраживање представља скроман покушај испитивања појединих елемената припремљености грађана за реаговање у ванредним ситуацијама изазваним пожарима. Резултати истраживања могу се искористити за унапређење припремљености грађана за реаговање у таквим ситуацијама.

Кључне речи: *безбедност, ванредне ситуације, ризик, квантитативно истраживање, перцепција, пожари, фактори*

Увод

Ванредне ситуације изазване пожарима не престају да ометају функционисање друштвених јединица широм света. Поред материјалне штете, неретко и људских жртава, пожари наносе значајне еколошке последице, уништавају биљни и животињски свет, и доводе до аерозагађења и деструкције земљишта. Људи углавном верују да постоји мала могућност да се пожар догоди њима и најчешће га перципирају као „догађај који се обично дешава неком другом“ (Quintiere, 2016). Имајући у виду учесталост пожара као угрожавајуће појаве безбедности, припремљеност као

* fmarina@fb.bg.ac.rs

један од елемената управљања у ванредним ситуацијама изазваним пожарима је од кључног значаја (Cvetković & Filipović, 2017). У научној литератури не постоји јасан консензус у погледу природе утицаја разноврсних персоналних и срединских фактора на припремљеност за реаговање у ванредним ситуацијама изазваним пожарима, иако се велики број аутора бави испитивањем истих (Bihari & Ryan, 2012; Chien & Wu, 2008; Cvetković, 2015; Cvetković & Gačić, 2017; Holborn, Nolan, & Golt, 2003; Kihila, 2017; McGee, McFarlane, & Varghese, 2009; Nelson, Monroe, & Johnson, 2005; Paton & Tedim, 2012). Бихари и сарадници међу различитим факторима који утичу на припремљеност домаћинства или заједница за пожар као посебан издвајају „социјални капитал“¹ (Bihari & Ryan, 2012). У истраживању о нехатним пожарима са смртоносним исходима које је спроведено у Лондону идентификовани су фактори ризика: пушење, алкохол, старост, инвалидитет, болест, усамљенички живот, социјална депривација и непоседовање противпожарних алармних система (Holborn, Nolan, & Golt, 2003). Тирнеј истиче да претходно искуство са катастрофама често повећава посвећеност напорима за припремљеност (Tierney, 1993). У том смислу, поједини аутори издвајају посебну врсту искустава са ватреном стихијом, као што су „евакуација или губитак имовине“, који утичу на перцепцију ризика и вероватноћу усвајања мера за спречавања и ублажавања ризика (McGee et al., 2009). Када је реч о утицају пола, резултати истраживања спроведеног у периду од 2003. до 2006. године у стамбеним зградама у Тајпеју, показују да су мушкарци у већој мери (70%) жртве пожара у односу на жене. У налазима поменутог истраживања као два главна разлога наведени су: (1) здравствено стање (међу жртвама особа мушког пола већина њих је конзумирала алкохол и користила цигарете, што се доводи у везу са лошијим здравственим стањем и смањеним способностима за реаговања на упозорења и коришћење склоништа у поређењу са особама женског пола. (2) стил живота: (међу жртвама старијих мушких особа (преко 60 година) већина је конзумирала цигарете у спаваћим собама, за разлику од жена које немају такве навике, знатно су пажљивије приликом кувања и употребе електричних уређаја, и ређе су жртве пожара (Chien & Wu, 2008). Хеинс и сарадници истичу да је разумевања фактора који утичу на предузимање мера припремљености пресудно за успешно ублажавање и смањење ризика (Haines, Renner, & Reams, 2008).

Према Закону о ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“, бр. 111/09, 92/11 и 93/12), припремљеност чине знање и капацитети које су развили субјекти система заштите и спасавања, како би ефикасно предвидели, одговорили на утицаје и опоравили се од утицаја могућих, предвиђених или тренутних опасности или стања. При томе, посебно се истиче да субјекте система заштите и спасавања, поред органа државне управе, органа аутономне покрајине, органа јединица локалне самоуправе, привредних друштва, других правна лица и предузетника, чине и грађани, групе грађана, удружења, професионалне и друге организације. Поред тога, у члану 21. Закона о ванредним ситуацијама грађани учествују у заштити и спасавању, испуњавању материјалних обавеза за потребе заштите, и дужни су да: прихвате распоред који

¹ Појам социјални капитал је први пут употребљен 1916. године у извештају просветног инспектора Ханифана, где стоји да је то оно што омогућава свакодневницу, добронамерност, саосећајност, дружељубивост, друштвени однос међу појединцима и породицама које чине друштво (Hanifan, 1916). Ханифанова дефиниција појма је касније знатно проширена у теоријама Бурдијеа, Колмана, Патмана.

им је одређен при распоређивању у органе и јединице цивилне заштите; да се одазову позиву надлежног органа цивилне заштите; да податке од значаја за заштиту и спасавање без одлагања доставе надлежном органу; и да дају податке потребне за вођење евиденција од значаја за заштиту и спасавање. Према члану 10. Закона о заштити од пожара субјекти заштите од пожара подстичу, усмеравају и обезбеђују јачање свести о значају заштите од пожара кроз систем образовања и васпитања, научно-истраживачког и технолошког развоја, усавршавања у процесу рада, као и јавног информисања (Сл. гласник РС, бр. 111/2009 и 20/2015).

Методи

Циљ квантитативног истраживања представља испитивање ставова грађана о изабраним аспектима припремљености за реаговање у ванредним ситуацијама изазваним пожарима. При томе, у раду су изнети резултати испитивања утицаја одређених фактора на ставове грађана о појединим аспектима припремљености са циљем научне дескрипције утицаја споменутих фактора. За потребе истраживања коришћен је анкетни упитник који је посебно конципиран за потребе истраживања. У првом делу анкетног упитника, испитаницима су постављена општа питања о њиховим персоналним карактеристикама као што су питања у вези њиховог пола (мушки/женски пол), година старости (18-30, 31-50, преко 51 година), нивоа образовања (средња школа, виша школа, факултет, постдипломске студије), брачни статус (неожењен/неудата, у вези, верен/а, ожењен/удата, разведен/а). Затим, у другом делу анкетног упитника, испитаницима су дата питања у вези одређених аспеката припремљености за реаговање у природним катастрофама изазваним земљотресом:

– да ли грађани поседују апарате за гашење почетних пожара у својим кућама или становима?;

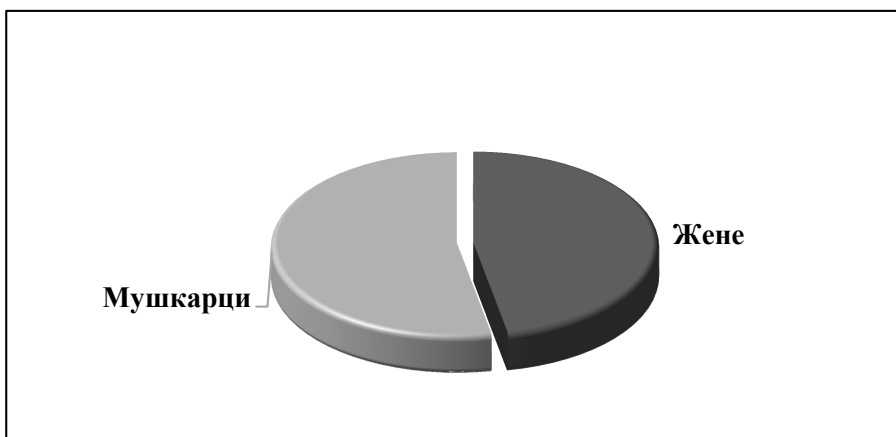
– да ли знају како да правилно поступају са апаратима за гашење почетних пожара?; и

– да ли су током свог живота имали прилику да користе хидрантску мрежу?

Пре него што се приступило анкетирању, спроведено је пилот истраживање у оквиру којег је анкетирано 20 грађана како би се испитало да ли су питања и вредности на скалама јасни. У процесу спровођења анкетирања коришћено је више етапно случајно узорковање у оквиру којег су најпре методом случајног избора одабрани делови локалне заједнице, затим улице у тим деловима и спроведено истраживање у свакој трећој кући са леве стране. Том приликом, анкетирано је око 250 испитаника.

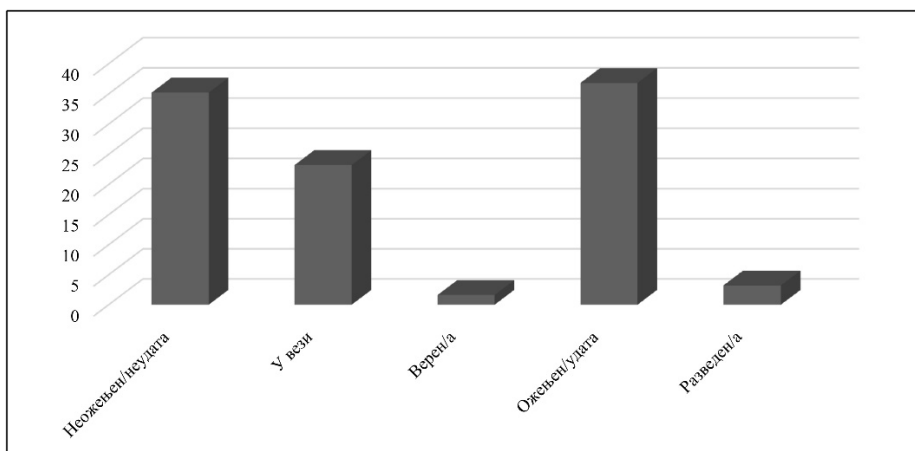
Узорак

Да би се испитала репрезентативност, узорак је анализиран према основним демографским показатељима. Према подацима Републичког завода за статистику однос мушког и женског становништва у општини Пријепоље је готово уједначен. Мушкараца је 50,06% и жена 49,94% жена (РЗС, 2016). Када је реч о узорку, мушкарци су заступљени са 53% и жене са 47%.

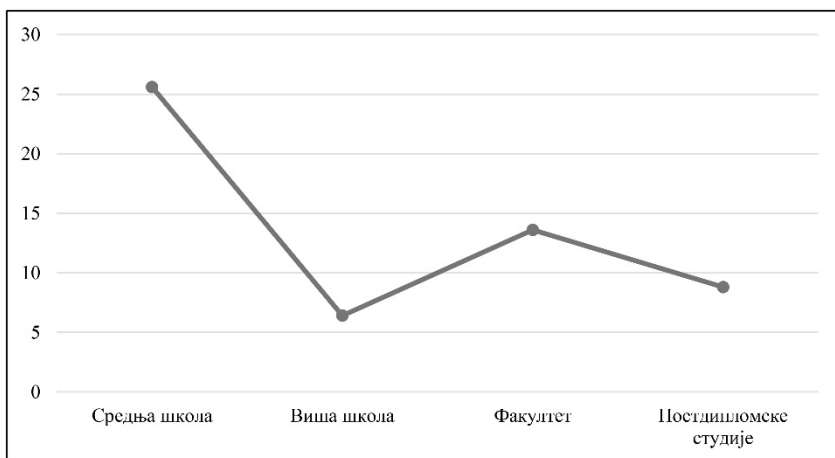
Графикон 1 – Дистрибуција испитаника према полу
Извор: обрада аутора

У односу на брачни статус испитаника обухваћених узорком, 33,2% неожењено/неудато, 23,2% је у вези, 1,6% је верено, 35% је ожењено/удато и 3,2% је разведено. Анализом обухваћеног узорка према брачном статусу, увиђа се да је највише испитаника који су ожењени/удати (графикон 2).

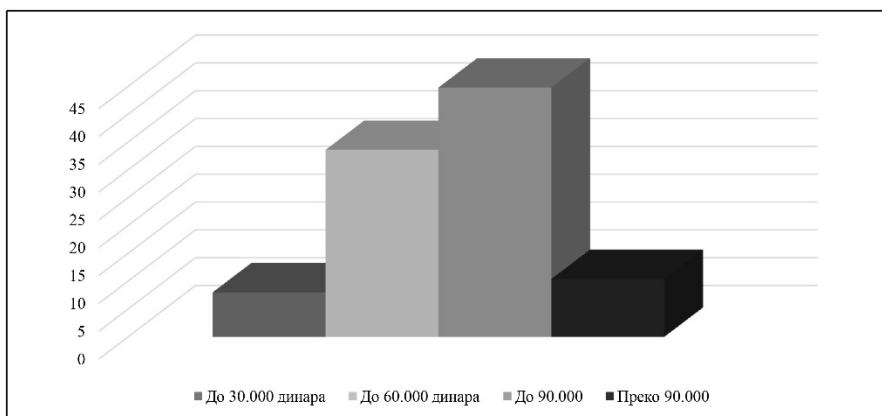
Графикон 2 – Дистрибуција испитаника према брачном статусу
Извор: обрада аутора

Надаље, репрезентативност узорка је провераван и у односу на образовну структуру испитаника. Наиме, 25,6% испитаника обухваћених узорком има завршену средњу школу, 6,4% има завршену вишу школу, 16,6% факултет и 8,8% постдипломске студије (графикон 3).

Графикон 3 – Дистрибуција испитаника према нивоу образовања
Извор: обрада аутора

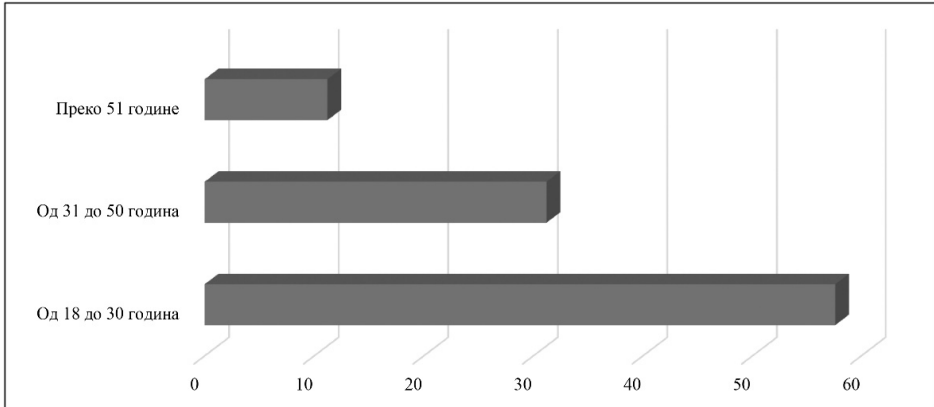
Узорком је обухваћено 8% испитаника са приходима до 30.000 динара, 33.6% испитаника са приходима до 60.000 динара, 44,8% испитаника са приходима до 90.000 динара и 10.4% преко 90.000 динара. Анализом узорка према висини прихода, запажа се да је узорком највише обухваћено испитаника са приходима до 90.000 динара (графикон 4).

Графикон 4 – Дистрибуција испитаника према висини прихода
Извор: обрада аутора

Према Стратегији одрживог развоја општине Пријепоља највећи број становника чини старије средовечно становништво старости од 40-59 година, са учешћем од 28,36%. Просечна старост становништва пријепољске општине повећала се са 36,9

година на 40,1 годину (Стратегија одрживог развоја општине Пријепоља, 2016-2020). У оквиру узорка обухваћеног истраживањем, 57,6% испитаника старости је до 30 година, 31,2% старости до 50 година и 11,2% старости преко 50 година (графикон 5).

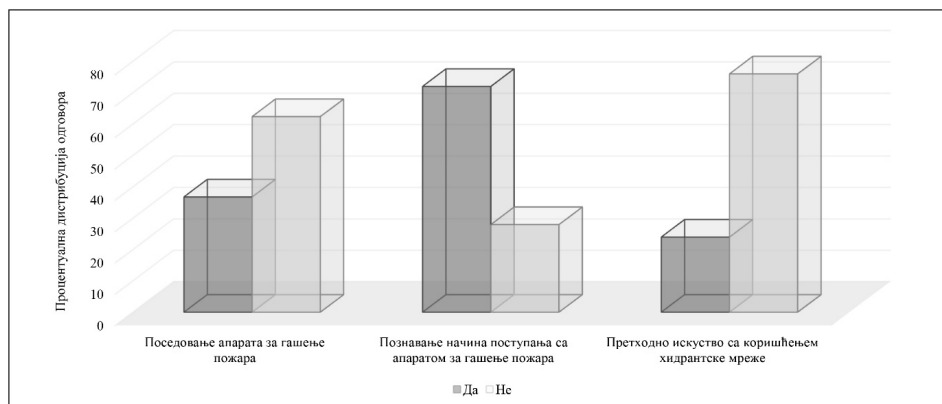

Графикон 5 – Дистрибуција испитаника према висини прихода
Извор: обрада аутора

Резултати и дискусија

Пожари настали у стамбеним јединицама могу озбиљно да угрозе безбедност људи и њихове имовине, али и да се прошире на суседне објекте. Уколико прерасту у катастрофе (*disasters*) могу имати велики и трагични утицај по друштво, допринети нарушавању уобичајеног начине живота, ометању економских, културних, а понекад и политичких услова, и допринети успоравању развоја заједнице (Cvetković & Dragicević, 2014). Полазећи од генерално прихваћене дефиниције пожара према којој они представљају својеврсни процес неконтролисаног сагоревања горивих материја и за чије присуство је потребан кисеоник, горива материја, извор енергије и неспречавана ланчана реакција, врло је значајна правовремена реакција. Почетно гашење мањих пожара може увелико смањити ризик од настанка катастрофалних пожара које је тешко контролисати и гасити. Стога, препоручљиво је да грађани поседују одређена знања и вештине како би могли правовремено да реагују али и да поседују одговарајућу опрему за реаговање у таквим ситуацијама које ће им олакшати гашење пожара. Не залазећи дубље у класификацију апарата за гашење почетних пожара који могу радити на различите принципе, препоручљиво је да чланови сваког домаћинства буду упознати са начинима њиховог руковања. Из тих разлога, а полазећи од претходно споменутих методолошких смерница, испитаницима је постављено питање да ли поседују апарат за гашење пожара. Од укупно 250 испитаника, 36,9% је истакло да поседује, док много више испитаника, 62,4% истиче да не поседује апарат за гашење пожара. Може се рећи да резултати истраживања указују на озбиљан проблем безбедности који се огледа у недовољној припремљености грађана за почетна

гашења пожара. Врло је значајно спровести додатна истраживања и утврдити зашто грађани не поседују такве апарате. Посебну пажњу приликом спровођења истраживања би требало усмерити на испитивање утицаја прихода на поседовање таквих апарата.

Графикон 6 – Процентуална дистрибуција поседовања апарата за гашење пожара, познавања начина поступања и претходног искуства са коришћењем хидрантске мреже

Знање грађана о мерама које се превентивно предузимају могу бити кључни у њиховом спречавању (Cvetković & Stanišić, 2015). Поред поседовања апарата за гашење почетних пожара, врло је значајно да грађани буду обучени за коришћење таквих апарата. Опште је познато да се неправилним руковањем апарата смањују шансе за успешно гашење почетних пожара. На питање да ли познају начин правилног поступања и руковања апаратом за гашење почетних пожара, много већи број испитаника, тачније 72% одговорио је да познаје, док је 28% испитаника одговорило негативно. Може се претпоставити да су грађани на различите начине информисани о коришћењу таквих апарата. То могу бити упутства добијена уз апарат, продавци апарата, филмови у којима се приказују начини коришћења, едукативне радионице, обуке, књиге итд. Наиме, у истраживању које је спроведено у Техерану утврђено је да грађани у већини домаћинстава, који су изабрани случајним узорковањем, не поседују апарат за гашење пожара, а да информације о правилној употреби и монтажи апарата најчешће добијају од локалних дистрибутера или продаваца (Saadat, Naseripour, & Rahimi, 2009). Када је реч о одговорима добијеним од анкетираних грађана општине Прјеполје, поставља се питање да ли су грађани били довољно објективни и веродостојни када је реч о познавању правилног начина поступања. Из тих разлога, препоручљиво је спровести додатно истраживање у оквиру којег би се испитало објективно познавање начина руковања различитих апарата за гашење почетних пожара.

Поред споменутих апарата, велику улогу у процесу гашења пожара играју и хидрантске мреже које омогућавају брзу реакцију омогућавањем ефикасног и благовременог допремања великих количина воде на место настанка пожара. Из тих разлога, у раду је даље испитано претходно искуство са коришћењем хидрантске мреже. На питање да ли сте користили хидрант, само 24% испитаника је одговорило позитивно

у односу на 76% који су одговорили негативно. Поставља се питање да ли је грађане неко икада обучио како да користе хидрант у случају настанка пожара. У даљим истраживањима потребно је испитати да ли грађани знају да правилно реагују и користе хидрант као једно од значајнијих средстава за гашење пожара.

Након основних статистичких анализа одговора на постављена питања, приступило се испитивању повезаности одређених персоналних и срединских фактора са споменути променљивима. Резултати хи квадрат теста независности показују да постоји повезаност пола са познавањем начина поступања са апаратом за гашење пожара и претходним искуством са хидрантском мрежом. Није утврђена повезаност са поседовањем апарата за гашење пожара.

Табела 1 – Резултати хи квадрат теста независности пола и поседовања апарата за гашење пожара, познавања начина поступања и претходног искуства са коришћењем хидрантске мреже

Пол испитаник	Поседовање апарата за гашење пожара		Познавање начина поступања са апаратом за гашење пожара		Претходно искуство са хидрантском мрежом	
	Да	Не	Да	Не	Да	Не
Мушкарци	30.6%	69.4%	79.6%	20.4%	42.9%	57.1%
Жене	40.8%	59.2%	67.1%	32.9%	12.5%	87.5%
Ниво значајности	,103		,032		,000	

Резултати истраживања показују да мушкарци у незнатном већем проценту у односу на жене познају начин поступања са апаратом за гашење пожара. Претпоставља се да су мушкарци заинтересованији за различита питања безбедности полазећи од своје улоге коју имају у породици. Са друге стране, жене се у већој мери баве свакодневним кућевним пословима. Када је реч о претходном искуству, утврђено је да мушкарци као што је и у претходним резултатима утврђено у већој мери у односу на жене имају претходно искуство у коришћењу хидрантске мреже.

Након испитивања утицаја пола, приступило се испитивању година старости на споменуте променљиве. Резултати хи квадрат теста независности показују да постоји повезаност година старости са познавањем начина поступања са апаратом за гашење пожара, претходним искуством са хидрантском мрежом и поседовањем апарата за гашење пожара. Даљим анализама је утврђено да испитаници старости од 31 до 50 година у највећој мери поседују апарат за гашење почетних пожара за разлику од грађана до 30 година старости (30,6%) и грађана старости преко 50 година (28,6%). Такође, утврђено је да испитаници старости од 31 до 50 година у највећој мери познају начин правилног поступања са апаратом за гашење пожара за разлику од грађана до 30 година старости (65,3%) и грађана старости преко 50 година (57,1%). Са друге стране, утврђено је да грађани старости преко 50 година у највећој мери имају претходног искуства са хидрантском мрежом (42,9%) за разлику од грађана од 31 до 50 година старости (8,6%) и грађана до старости до 30 година (29,2%) (табела 2).

Табела 2 – Резултати хи квадрат теста независности година старости и поседовања апарата за гашење пожара, познавања начина поступања и претходног искуства са коришћењем хидрантске мреже

Године старости испитаник	Поседовање апарата за гашење пожара		Познавање начина поступања са апаратом за гашење пожара		Претходно искуство са хидрантском мрежом	
	Да	Не	Да	Не	Да	Не
До 30 година	30.6%	69.4%	65.3%	34.7%	29.2%	70.8%
Од 31 до 50 година	51.3%	48.7%	89.7%	10.3%	8.6%	91.4%
Преко 50 година	28.6%	1.4%	57.1%	42.9%	42.9%	57.1%
Ниво значајности	,006		,000		,000	

По испитивању утицаја година старости, приступило се испитивању брачног статуса на споменуте променљиве. Резултати хи квадрат теста независности показују да постоји повезаност брачног статуса са познавањем начина поступања са апаратом за гашење пожара и поседовањем апарата за гашење пожара. Са друге стране, није утврђена статистички значајна повезаност са претходним искуством са хидрантском мрежом. Резултати истраживања показују да ожењени/удати грађани у највећој мери (45,7%) у односу на неожењене/неудате (43,2%), у вези (20,7%), и разведене (18%) истичу да поседују апарат за гашење пожара. Са друге стране, утврђено је ожењени/удати у највећој мери (84,8%) у односу на неожењене/неудате (70,5%), у вези (55,2%), и разведене (50%) истичу да познају начин правилног коришћења апарата за гашење почетних пожара (табела 3).

Табела 3 – Резултати хи квадрат теста независности брачног статуса и поседовања апарата за гашење пожара, познавања начина поступања и претходног искуства са коришћењем хидрантске мреже

Брачни статус	Поседовање апарата за гашење пожара		Познавање начина поступања са апаратом за гашење пожара		Претходно искуство са хидрантском мрежом	
	Да	Не	Да	Не	Да	Не
Неожењен/неудата	43.2%	56.8%	70.5%	29.5%	34.1%	65.9%
У вези	20.7%	79.3%	55.2%	44.8%	24.1%	75.9%
Верен/а	20%	80%	80%	20%	50%	50%
Ожењен/удата	45.7%	54.3%	84.8%	15.2%	19%	81%
Разведен/а	18%	82%	50%	50%	0%	100%
Ниво значајности	,001		,001		,058	

Када је реч о нивоу образовања, утврђено је да постоји повезаност са познавањем начина поступања са апаратом за гашење пожара, поседовањем апарата за гашење пожара и претходним искуством са хидрантском мрежом. Даље анализе резултата показују да у највећој мери апарат за гашење пожара поседују грађани са завршеним средњим школама (56,3%) у односу на оне са завршеним факултетом (35,3%), вишом школом (0%), и постдипломским студијама (18,2%). Са друге стране, грађани који имају завршену вишу школу у највећој мери (100%) у односу на оне са завршеном средњом школом (81,3%), факултетом (58,8%) и постдипломским студијама (36,4%) познају начин правилног поступања са апаратом за гашење пожара. И на крају, утврђено је да грађани са завршеном средњом школом у највећој мери (21,9%) у односу на остале са завршеном вишом школом (0%), факултетом (7,7%) и постдипломским студијама (0%) имају претходног искуства са хидрантском мрежом (табела 4).

Табела 4 – Резултати хи квадрат теста независности нивоа образовања и поседовања апарата за гашење пожара, познавања начина поступања и претходног искуства са коришћењем хидрантске мреже

Ниво образовања	Поседовање апарата за гашење пожара		Познавање начина поступања са апаратом за гашење пожара		Претходно искуство са хидрантском мрежом	
	Да	Не	Да	Не	Да	Не
Средња школа	56.3%	43.8%	81.3%	18.8%	21.9%	78.1%
Виша школа	0	100%	100%	0%	0%	100%
Факултет	35.3%	64.7%	58.8%	41.2%	7.7%	92.3%
Постдипломске	18.2%	81.8%	36.4%	63.6%	0%	100%
Ниво значајности	,000		,000		,011	

На крају, не запостављајући висину прихода као један од значајнијих фактора, утврђено је да постоји повезаност само са познавањем начина поступања са апаратом за гашење пожара, док није утврђена таква повезаност са поседовањем апарата за гашење пожара и са претходним искуством са хидрантском мрежом. Даље анализе резултата показују да грађани са приходи-ма преко 76.000 динара у највећој мери (92,4%) у односу на остале са приходи-ма до 25.000 динара (60%), од 26.000 до 50.000 динара (54,8%) и од 51.000 до 75.000 динара (58,7%) познају начин поступања са апаратом за гашење пожара (табела 5).

Табела 5 – Резултати хи квадрат теста независности нивоа прихода и поседовања апарата за гашење пожара, познавања начина поступања и претходног искуства са коришћењем хидрантске мреже

Висина прихода	Поседовање апарата за гашење пожара		Познавање начина поступања са апаратом за гашење пожара		Претходно искуство са хидрантском мрежом	
	Да	Не	Да	Не	Да	Не
До 25.000	30%	70%	60%	40%	30%	70%
Од 26.000 до 50.000	31%	69%	54.8%	45.2%	21.4%	78.6%
Од 51.000 до 75.000	39.3%	60.7%	85.7%	14.3%	25%	75%
Преко 76.000	46.2%	53.8%	92.4%	7.7%	30.8%	69.2%
Ниво значајности	,407		,000		,729	

Закључак

Пожари су један од најозбиљнијих ванредних догађаја који силовито и брзо уништавају све што су људи годинама стицали и стварали. Високе температуре праћене густим димом представљају озбиљну претњу по живот и здравље људи који се суочавају са пожарима. Опште је познато да је дим највећа претња људима који покушавају да се евакуишу из својих домова, а да је узрок томе недовољно развијена свест грађана о опасностима и начинима спровођења таквих евакуација. Да би се ублажиле последице насталих пожара неопходна је брза и правилна реакција људи који са друге стране поседују одговарајућу опрему за гашење пожара. Руководећи се свим претходно споменутим разлозима, спроведено истраживање представља скроман покушај испитивања одређених елемената припремљености грађана за реаговање у таквим ситуацијама. Свакако, потребно је спровести много обимније истраживање о пожарима како би се расветлила мултидимензионална и мулти факторска природа припремљености грађана, домаћинства, локалних заједница и државе за такве догађаје. Ипак, добијени резултати истраживања представљају значајну полазну основу у оквиру којег је утврђено да врло мали број испитаника, само једна трећина грађана, поседује апарат за гашење пожара. Са друге стране, резултати истраживања показују да иако мањи број грађана поседује апарат за гашење пожара, много већи број познаје правилан начин реаговања и коришћења таквих апарата. У складу са добијеним резултатима истраживања, потребно је унапредити ниво поседовања апарата за гашење пожара имајући у виду сва истраживања у којима се јасно показује веза између велике брзине ширења пожара и непоседовања таквих апарата. Да би се унаредило такво стање, доносиоци одлука у земљи могу размишљати у смеру доношења одговарајућих законских или подзаконских аката који би на својеврсни начин мотивисали грађане да поседују апарате за гашење пожара. Када је реч о искуствима грађана са употребом хи-

дрантске мреже, истраживање је показало да је веома мали број грађана икада долазио у ситуацију да употреби хидрант као средство за гашење пожара. Све то указује и буди сумњичавост у погледу самог познавања начина руковања хидрантом.

Полазећи од добијених резултата истраживања потребно је осмислити одговарајуће кампање узимајући у обзир и споменуте утицаје персоналних и срединских фактора, са циљем унапређења ниво поседовања апарата за гашење почетних пожара, али и унапређења њихове безбедносне културе о пожарима. У будућим свеобухватнијим истраживањима о пожарима потребно је испитати баријере за унапређење припремљености грађана, домаћинства, локалне заједнице и државе за реаговање у таквим ситуацијама.

Литература

- [1] Bihari, M., & Ryan, R. (2012). Influence of social capital on community preparedness for wildfires. *Landscape and Urban Planning*, 106(3), 253-261.
- [2] Chien, S.-W., & Wu, G.-Y. (2008). The strategies of fire prevention on residential fire in Taipei. *Fire Safety Journal*, 43(1), 71-76.
- [3] Cvetković, V. (2015). Spremnost za reagovanje na prirodnu katastrofu-pregled literature. *Bezbednost, policija i građani*, 11(1-2), 165-183.
- [4] Cvetković, V., & Gačić, J. (2017). Пожари као угрожавајућа појава безбедности: чиниоци утицаја на знање о пожарима - Fires as threatening security phenomenon: factors of influence on knowledge about fires. The 10th International Conference – Crisis management days: Security environment and challenges of crisis management, Hrvatska, Velika Gorica, 24, 25 and 26 May 2017.
- [5] Cvetković, V., & Stanišić, J. (2015). Relationship between demographic and environmental factors with knowledge of secondary school students on natural disasters., SASA. *Journal of the Geographical Institute Jovan Cvijic*, 65(3), 323-340.
- [6] Cvetković, V., & Filipović, M. (2017). Pripremljenost za reagovanje na rizike od prirodnih katastrofa: preporuke za unapređenje bezbednosti građana - Preparedness for responding to natural disaster risks - recommendations for improving citizens security: Beograd: Zadužbina Andrejević - Instant system.
- [7] Cvetković, V., & Dragičević, S. (2014). Spatial and temporal distribution of natural disasters. *Journal of the Geographical Institute/ Geographical Institute "Jovan Cvijic"*, 64(3), 293-309.
- [8] Hanifan, L. J. (1916). The rural school community center. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 67(1), 130-138.
- [9] Haines, T. K., Renner, C. R., & Reams, M. A. (2008). A Review of State and Local Regulation. *The Economics of Forest Disturbances*, 273.
- [10] Holborn, P., Nolan, P., & Golt, J. (2003). An analysis of fatal unintentional dwelling fires investigated by London Fire Brigade between 1996 and 2000. *Fire Safety Journal*, 38(1), 1-42.
- [11] Kihila, J. M. (2017). Fire disaster preparedness and situational analysis in higher learning institutions of Tanzania. *Jambá: Journal of Disaster Risk Studies*, 9(1), 1-9.
- [12] McGee, T. K., McFarlane, B. L., & Varghese, J. (2009). An examination of the influence of hazard experience on wildfire risk perceptions and adoption of mitigation measures. *Society and Natural Resources*, 22(4), 308-323.
- [13] Nelson, K. C., Monroe, M. C., & Johnson, J. F. (2005). The look of the land: homeowner landscape management and wildfire preparedness in Minnesota and Florida. *Society and Natural Resources*, 18(4), 321-336.

[14] Quintiere, J. G. (2016). Principles of fire behavior: CRC Press.

[15] Paton, D., & Tedim, F. (2012). Wildfire and community: facilitating preparedness and resilience: Charles C Thomas Publisher.

[16] Републички завод за статистику. Доступно на:
<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2016/pdf/G20162020.pdf> Приступљено 20.08.2017.
у 18 часова.

[17] Saadat, S., Naseripour, M., & Rahimi, B. (2009). Safety preparedness of urban community for New Year fireworks in Tehran. *Burns*, 35(5), 719-722.

[18] Стратегија одрживог развоја општине Пријепоља, 2016-2020.

[19] Tierney, K. J. (1993). Disaster preparedness and response: Research findings and guidance from the social science literature.

[20] Закон о заштити од пожара (Сл. гласник РС, бр. 111/2009 и 20/2015).

[21] Закон о ванредним ситуацијама (Сл. гласник РС, бр. 111/2009, 92/2011 и 93/2012).